

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jana Musila, soudce zpravodaje Jaromíra Jirsy a soudce Jana Filipa o ústavní stížnosti obchodní společnosti **Cashdirect alfa s. r. o.**, se sídlem v Mníšku pod Brdy, Pražská 24, zastoupené Mgr. et Ing. Martinem Lukášem, advokátem se sídlem v Praze 1, Na Florenci 2116/15, proti usnesením Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, č. j. 23 Cdo 4495/2016-419, Městského soudu v Praze ze dne 12. 5. 2016, č. j. 29 Co 73/2016-387, a Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 22. 12. 2015, č. j. 17 C 145/2010-371, za účasti **Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1** jako účastníků řízení a vedlejší účastnice řízení, obchodní společnosti **Kooperativa pojišťovna, a. s., Vienna Insurance Group**, se sídlem v Praze 8, Pobřežní 665/21, zastoupené JUDr. Pavlou Boučkovou, Ph.D., advokátkou se sídlem v Praze 5, Kořenského 15/1107, takto:

- I. Usneseními Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, č. j. 23 Cdo 4495/2016-419, Městského soudu v Praze ze dne 12. 5. 2016, č. j. 29 Cdo 73/2016-387, a Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 22. 12. 2015, č. j. 17 C 145/2010-371, **bylo porušeno** základní právo stěžovatelky na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.
- II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, č. j. 23 Cdo 4495/2016-419, Městského soudu v Praze ze dne 12. 5. 2016, č. j. 29 Cdo 73/2016-387 a Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 22. 12. 2015, č. j. 17 C 145/2010-371, **se zrušují.**

Odůvodnění:

A. Skutkové a právní okolnosti věci

1. Obchodní společnost EUROPRINT Modřany a. s. vlastnila tiskařský stroj, který měla u vedlejší účastnice – obchodní společnosti Kooperativa pojišťovna, a. s., Vienna Insurance Group (dále jen „pojišťovny“) pojištěný pro případ škody. Dne 31. 7. 2006 nastala podle stěžovatelky pojistná událost, při které byl v důsledku rozsáhlého úmyslně založeného požáru zničen pojištěný tiskařský stroj. Obchodní společnost EUROPRINT Modřany a. s. postoupila pohledávku z pojistné události na obchodní společnost Cashdirect alfa s. r. o. (dále jen „stěžovatelka“). Ve smlouvě o postoupení pohledávky

strany ujednaly, že pohledávku bude vymáhat pro postupníka (stěžovatelku) postupitelka jako nepřímá zástupkyně podle § 530 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“). V mezidobí se právní nástupkyní obchodní společnosti EUROPRINT Modřany a. s. stala původní žalobkyně v této věci, obchodní společnost EPREMO a. s., vymazaná z obchodního rejstříku dne 29. 5. 2013 (dále též „původní žalobkyně“), která se žalobou podanou dne 30. 7. 2010 domáhala proti vedlejší účastníci (pojišťovně) zaplacení pojistného plnění ve výši 159 682 000 Kč z pojistné události (zničení tiskařského stroje), náhrady škody ve výši 65 433 009,90 Kč a ušlého zisku za odmítnuté zakázky ve výši 4 191 597,70 Kč. Původní žalobkyně tak podala žalobu o zaplacení celkem 229 693 736,60 Kč s příslušenstvím, a to jako tzv. nepřímý zástupce věřitele (stěžovatelky v této věci) na základě § 530 o. z., což ovšem nebylo známo ani žalované pojišťovně, ani obecným soudům. V průběhu řízení stěžovatelka odvolala dne 7. 1. 2013 smluvní oprávnění původní žalobkyně k vymáhání pohledávky, která dne 17. 1. 2013 podala podle smlouvy návrh na vstup stěžovatelky do řízení podle § 107a o. s. ř.

B. Řízení o vstoupení stěžovatelky do řízení podle § 107a o. s. ř.

2. Obvodní soud pro Prahu 1 usnesením ze dne 28. 1. 2013, č. j. 17 C 145/2010-220, nepřipustil vstup stěžovatelky namísto dosavadní žalobkyně podle § 107a o. s. ř. z důvodu singulární sukcese, protože dospěl k závěru, že původní žalobkyně neodvozovala svoji aktivní legitimaci v řízení od postavení nepřímého zástupce stěžovatelky (§ 530 o. z.), avšak od uzavřené pojistné smlouvy se žalovanou pojišťovnou. Pohledávka přitom byla na stěžovatelku postoupena ještě před podáním žaloby, takže k tvrzení o postoupení ze dne 15. 4. 2009 nebylo možné přihlédnout s ohledem na koncentraci řízení podle § 118a odst. 1 o. s. ř., neboť první jednání ve věci bylo skončeno dne 3. 5. 2012 a návrh na vstup nového účastníka řízení spolu s přiznáním nepřímého zastoupení byl podán až 17. 1. 2013. Účinky převodu práva nastaly ještě před podáním žaloby a nebyly tak podle nalézacího soudu naplněny předpoklady pro postup podle § 107a o. s. ř.

3. Městský soud v Praze rozhodnutí nalézacího soudu potvrdil usnesením ze dne 23. 5. 2013, č. j. 29 Co 153/2013-240, s odůvodněním, že ve věci nastaly účinky koncentrace řízení podle § 118a odst. 1 o. s. ř., které se vztahují také na právní skutečnosti, podstatné pro rozhodnutí o procesním nástupnictví podle § 107a o. s. ř.

C. Řízení o procesním nástupnictví stěžovatelky podle § 107 o. s. ř.

4. Vzhledem k nastalé procesní situaci se původní žalobkyně (aby se vůbec domohla meritorního projednání svého nároku) a stěžovatelka dohodly 24. 5. 2013 na ukončení smlouvy o postoupení pohledávky, takže vymáhanou pohledávku měla nabýt zpět do vlastnictví původní žalobkyně, která bezprostředně poté (29. 5. 2013) zanikla bez likvidace – poté následovalo více fúzí, na jejímž konci se stala právní nástupkyní původní žalobkyně stěžovatelka. Tato skutečnost byla obecným soudům oznámena dne 9. 9. 2013 spolu s návrhem na pokračování v řízení se stěžovatelkou jakožto právní nástupkyní podle § 107 odst. 3 o. s. ř. (univerzální sukcese).

5. Obvodní soud pro Prahu 1 usnesením ze dne 20. 2. 2014, č. j. 17 C 145/2010-262, nepřipustil, aby bylo pokračováno v řízení se stěžovatelkou podle § 107 o. s. ř.

s odůvodněním, že dohoda o ukončení smlouvy o postoupení pohledávky je neplatná, takže trvá stav, který byl dán již v době, kdy rozhodovaly obecné soudy o vstupu stěžovatelky do řízení podle § 107a o. s. ř. (viz výše). Procesní postup stěžovatelky byl označen za snahu o obcházení procesních pravidel.

6. Městský soud v Praze rozhodnutí potvrdil usnesením ze dne 28. 8. 2014, č. j. 29 Co 267/2014-299; uvedl, že se stěžovatelka pokusila účelově zneužít procesní úpravu.

7. Nejvyšší soud zrušil obě výše uvedená rozhodnutí usnesením ze dne 26. 8. 2015, č. j. 23 Cdo 773/2015-365, a věc vrátil zpět nalézacímu soudu k dalšímu řízení. Uvedl, že procesní nástupnictví podle § 107 o. s. ř. je odvozeno od hmotněprávního nástupnictví a souvisí tedy s otázkou věcné legitimace ve sporu. Procesním nástupcem účastníka řízení je proto ten, kdo podle hmotného práva převzal po zaniklém účastníkovi právo nebo povinnost, o něž v řízení jde. Nižším soudům proto uložil, aby vyšetřily, zda existuje procesní nástupce původního žalobce, a jestliže by navíc umožňovala povaha věci v řízení pokračovat, aby rozhodly o procesním nástupnictví podle § 107 o. s. ř.; v opačném případě aby řízení zastavily.

D. Ústavní stížností napadená rozhodnutí

8. Obvodní soud pro Prahu 1 následně usnesením ze dne 22. 12. 2015, č. j. 17 C 145/2010-37, zastavil řízení o zaplacení částky 229 693 736,60 Kč s příslušenstvím, protože původní žalobkyně zanikla ke dni 29. 5. 2013 a bylo třeba rozhodnout o jejím procesním nástupnictví ve smyslu § 107 o. s. ř. Nalézací soud dospěl k závěru, že stěžovatelka nenabyla oprávnění k vymáhání předmětné pohledávky v daném řízení, neboť byla jejím vlastníkem na základě smlouvy o postoupení pohledávky již ode dne 15. 4. 2009, tj. ještě před podáním žaloby. Původní žalobkyně soudně vymáhala pohledávku stěžovatelky pouze jako její nepřímý zástupce ve smyslu § 530 o. z. Zmocnění k nepřímému zastoupení však stěžovatelka dne 7. 1. 2013 dobrovolně odvolala a žalobkyně poté zanikla, aniž by zpět pohledávku nabyla – dohoda o ukončení smlouvy o postoupení pohledávky ze dne 24. 5. 2013 je podle soudu neplatná. Nalézací soud proto následně nepřipustil, aby se stěžovatelka ocitla v postavení původní žalobkyně, protože pohledávku podle něj nezískala v důsledku vstupu do jejích práv (§ 107 o. s. ř.), nenabyla pohledávku po zahájení řízení (§ 107a o. s. ř.), původní žalobkyně nebyla v okamžiku svého zániku nositelkou hmotného práva k vymáhání pohledávky a nebyla ve sporu aktivně legitimována.

9. Městský soud v Praze rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil usnesením ze dne 12. 5. 2016, č. j. 29 Cdo 73/2016-387. Podle odvolacího soudu stěžovatelka nezískala pohledávku v důsledku právního nástupnictví, a tak by byl nepřípustně (dodatečně) zhojen nedostatek věcné žalobní legitimace, který stíhal původní žalobkyni.

10. Nejvyšší soud dovolání zamítl usnesením ze dne 19. 7. 2017, č. j. 23 Cdo 4495/2016-419, neboť původní žalobkyně nebyla ke dni svého zániku aktivně legitimována k uplatnění pohledávky, jelikož oprávnění podle § 530 o. z. bylo stěžovatelkou odvoláno a pohledávka nebyla platně postoupena zpět na původní žalobkyni. U stěžovatelky, jakožto její právní nástupkyně, tak nebyly naplněny předpoklady pro postup podle § 107 o. s. ř. Dovolací otázka týkající se nesprávného posouzení neplatnosti ukončení smlouvy o postoupení pohledávky mezi stěžovatelkou

a původní žalobkyní byla vyřešena odvolacím soudem v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu (viz např. rozsudek ze dne 25. 2. 2009, sp. zn. Odo 1767/2006) a na posouzení dovolací otázky týkající se aktivní legitimace původní žalobkyně v návaznosti na § 530 o. z. napadené rozhodnutí nezáleželo. Ve zbytku je dovolání nepřipustné, neboť byl částečně uplatněn jiný dovolací důvod než nesprávné právní posouzení věci. Ačkoliv tedy bylo namísto dovolání odmítnout pro nepřipustnost, nestalo se tak, jelikož rozhodnutí nebylo členy senátu přijato jednomyslně (§ 243c odst. 2 o. s. ř.).

E. Ústavní stížnost a vyjádření

11. Proti napadeným usnesením se stěžovatelka brání ústavní stížností a navrhuje, aby je Ústavní soud zrušil. Namítá porušení svých ústavních práv, zejména práva na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 a na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), ve spojení s nerespektováním principů demokratického právního státu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy. Stěžovatelka tvrdí, že jí obecné soudy nepředvídatelně nepřiznaly postavení procesního nástupce původní žalobkyně, v důsledku čehož je dotčeno i její vlastnické právo, protože se předmětná pohledávka v mezidobí promlčela a je nevymahatelná. Stěžovatelka zpochybňuje závěry obecných soudů a tvrdí, že pohledávku v průběhu řízení před obecnými soudy zpětně nabyla původní žalobkyně, neboť smluvní strany odstoupily od smlouvy o postoupení pohledávky na stěžovatelku. Původní žalobkyně tak měla být věcně legitimovaná úspěšně soudní spor vést; obecné soudy proto měly umožnit stěžovatelce (jakožto procesní nástupkyni původní žalobkyně) v řízení pokračovat podle § 107 odst. 3 o. s. ř. Dále stěžovatelka namítá, že nebyla za celou dobu poučena o tom, jak má procesně postupovat, aby mohla pohledávku vymáhat. V dané věci nebyly podle stěžovatelky respektovány principy demokratického právního státu, jelikož obecné soudy vyhodnotily legitimní postup stěžovatelky jako nepřipustný a odmítly jí zajistit přístup ke spravedlnosti –rozhodovaly tak, aby se stěžovatelka nemohla ocitnout v pozici žalobkyně. Stěžovatelka celou dobu usilovala o vstup do řízení, což jí bylo opakovaně znemožněno.

12. Ústavní soud připojil soudní spis vedený Obvodním soudem pro Prahu 1 pod sp. zn. 17 C 145/2010 a vyžádal vyjádření k ústavní stížnosti od účastníků řízení i vedlejší účastnice. Obvodní soud pro Prahu 1 a Městský soud v Praze ve svých vyjádřeních pouze odkázaly na odůvodnění napadených usnesení. Nejvyšší soud navrhl odmítnutí ústavní stížnosti, jelikož stěžovatelka pouze nesouhlasí s právními závěry dovolacího soudu, které jsou však v souladu s rozhodovací praxí, a navíc zpochybňuje skutková zjištění, což není způsobilý dovolací důvod. Nejvyšší soud považuje napadená rozhodnutí obecných soudů za předvídatelná.

13. Vedlejší účastnice (pojišťovna) ve svém vyjádření uvedla, že postup stěžovatelky je účelovým zneužitím procesní úpravy. Stěžovatelka vstoupila do práv a povinností zaniklé původní žalobkyně v důsledku série přeměn, které byly provedeny v rozporu s právním řádem. Stěžovatelka měla aktivně obejít právní úpravu a nebyla ve svém jednání v dobré víře, proto také nelze v dané věci – jde-li o otázku platnosti odstoupení od smlouvy o postoupení pohledávky – přihlížet k závěrům vyjádřeným v nález ze dne 25. 7. 2017, sp. zn. I. ÚS 34/17, o povinnosti poskytnout ochranu autonomii vůle jednajících stran. Stěžovatelka mění v průběhu řízení jak skutkové

tvrzení, tak i právní hodnocení věci a podle pojišťovny je namístě ústavní stížnost odmítnout.

14. Stěžovatelka v replice zopakovala svoji argumentaci obsaženou v ústavní stížnosti a důrazně se ohradila proti tomu, že by obcházela a zneužívala procesní předpis.

F. Podmínky řízení

15. Ústavní stížnost byla podána včas, osobou oprávněnou a řádně zastoupenou advokátem. Stížnost rovněž není nepřipustná ve smyslu § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Ústavní soud se důkladně seznámil s ústavní stížností, obsahem procesního spisu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je opodstatněná; rozhodl o ní mimo ústní jednání, neboť ve smyslu § 44 věty první zákona o Ústavním soudu od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci.

G. Posouzení ústavní stížnosti

16. Úkolem Ústavního soudu je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky – dále jen „Ústava“), není součástí soustavy obecných soudů a nepřísluší mu do jejich pravomoci zasahovat, postupují-li v souladu s principy hlavy páté Listiny. Ústavní soud se nezabývá porušením běžných práv fyzických nebo právnických osob, neznamená-li zároveň porušení ústavně zaručeného práva nebo svobody (srovnej např. nálezn ze dne 1. 2. 1994, sp. zn. III. ÚS 23/93).

I. Právo na přístup k soudu

17. Článek 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluvy“) zní: *„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. (...).“*

18. Článek 36 odst. 1 Listiny zní: *„Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“*

II. Právo na přístup k soudu v judikatuře ESLP

19. Evropský soud pro lidská práva vyložil obsah čl. 6 odst. 1 Úmluvy v tom smyslu, že je každému zaručeno nejen právo na spravedlivé řízení, ale i přístup k soudu, který spravedlivé řízení povede. Článek 6 odst. 1 Úmluvy tak zajišťuje každému právo, aby: *„jakýkoli nárok týkající se občanských práv a závazků byl předložen soudu rozhodujícímu v občanskoprávních věcech. Tímto způsobem zakotvuje „právo na soud“, jehož aspektem je také právo na přístup k soudu“* (viz např. rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve věci Golder proti Spojenému království ze dne 21. 2. 1975, č. 4451/70, § 36, nebo ve věci Baka proti Maďarsku ze dne 23. 6. 2016, č. 20261/12, § 120). Dalším navazujícím aspektem „práva na soud“ je zajištění organizace soudu, jeho

složení a vedení sporu, což ve vzájemných souvislostech tvoří právo na spravedlivé projednání věci.

20. Rovněž z judikatury Evropského soudu pro lidská práva vyplývá, že: „*právo na přístup k soudu není absolutní a může být předmětem omezení, která však nesmí oslabovat právo na přístup k soudu jednotlivce takovým způsobem či v takové míře, která by zasahovala samotnou podstatu práva*“ (viz rozsudek Evropského soudu pro Lidská práva ve věci Markovic a ostatní proti Itálii, ze dne 14. 12. 2006, č. 1398/03, § 99).

III. Právo na přístup k soudu v judikatuře Ústavního soudu

21. Z rozhodné judikatury Ústavního soudu jednoznačně vyplývá, že právo na přístup k soudu chráněné podle čl. 36 odst. 1 Listiny zaujímá v každé demokratické společnosti natolik významné místo, že nepřichází v úvahu ani jeho zužující výklad, ani formální interpretační přístupy (viz např. nálezy ze dne 1. 6. 1998, sp. zn. II. ÚS 310/97, a ze dne 20. 6. 2000, sp. zn. IV. ÚS 103/2000). Přitom právo na spravedlivý proces je porušeno, je-li komukoliv upřena možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu (viz nálezy ze dne 9. 9. 2010, sp. zn. I. ÚS 869/10, bod 12).

22. Pro nyní souzenou věc je zásadní již dříve vyslovený závěr Ústavního soudu: „*Obecné soudy jsou při použití zákonem stanovených procesních pravidel povinny tato pravidla interpretovat a aplikovat tak, aby dodržely maximy práva na spravedlivý proces vymezené Listinou; musí tedy přihlížet k tomu, že účastník řízení svým podáním sleduje ochranu svých subjektivních práv (...). Uvedené pak platí tím spíše za situace, pokud postup obecných soudů implikuje tak významný zásah do procesního postavení účastníka řízení, jehož důsledkem je nezvratné odepření meritorního přezkumu podání tohoto účastníka. (...) Obecné soudy (...) jsou při posuzování podání účastníků řízení povinny volit postup vstřícnější k jejich právu na soudní ochranu, resp. k právu na přístup k soudu*“ (viz nálezy ze dne 19. 11. 2015, sp. zn. I. ÚS 354/15, nebo ze dne 24. 6. 2014, sp. zn. II. ÚS 475/13).

23. Analogicky lze pro potřeby souzené věci vyjít také z toho, že: „*není přípustné, aby soud skrýval věcné zamítnutí poskytnutí soudní ochrany nároku žalobce za odmítnutí jeho žaloby, a krátil tak práva obou stran sporu, které mají mít možnost přednést své argumenty a dozvědět se, jak je soud zhodnotil a proč jim nevyhověl či vyhověl*“ (viz nálezy ze dne 7. června 2016 sp. zn. I. ÚS 3564/15, bod 21). Stejně tak není přípustné, aby soud skrýval věcné projednání věci a poskytnutí soudní ochrany za zastavení řízení a nepřipuštění stěžovatelky jako právní nástupkyně původní žalobkyně do řízení podle § 107 odst. 3 o. s. ř. Ústavní soud však zároveň uvádí, že z čl. 36 Listiny bez dalšího neplyne právo na meritorní rozhodnutí bez ohledu na splnění (nejen) zákonných procesních podmínek (srovnej nálezy ze dne 3. 3. 2011, sp. zn. III. ÚS 2671/09).

IV. Protiústavní odepření práva na přístup k soudu

24. Ústavní soud přezkoumal celou věc komplexně, zohlednil průběh kauzy od samého počátku, přihlédl ke všem zvláštostem případu a dospěl k závěru, že celá linie napadených rozhodnutí o zastavení řízení z důvodu zániku původní žalobkyně a nemožnosti v řízení pokračovat s procesní nástupkyní – stěžovatelkou podle § 107

odst. 5 o. s. ř., je jen (neblahým) důsledkem nepřipuštění vstupu stěžovatelky do řízení podle § 107a o. s. ř. Tuto skutečnost je třeba mít na paměti a neoddělovat jednotlivé procesní linie řízení od sebe, neboť spolu úzce souvisejí a druhá linie je důsledkem negativního výsledku první.

25. Ústavní soud neshledal, že by stěžovatelka v řízení postupovala protiprávně a zneužívala procesních práv k tomu, aby zhojila nedostatek aktivní procesní legitimace původní žalobkyně svým vstupem do řízení. Právní úprava totiž v § 530 o. z. jednoznačně připouštěla nepřímé zastoupení věřitele při vymáhání pohledávky, čehož také stěžovatelka využila, a nelze to přičítat k její tíži. Z podústavního práva jí neplynula povinnost tuto skutečnost oznámit dlužníkovi (žalované pojišťovně) ani obecnému soudu. V kontextu dané věci a § 530 o. z. je významné, že: „(...) *právní skutečností, s níž je spojen převod práva vymáhat postoupenou pohledávku z postupitele na postupníka, je teprve zánik práva postupitele vymáhat na účet postupníka pohledávku*“ – nikoliv samotné postoupení pohledávky (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2013, sp. zn. 32 Cdo 1711/2013).

26. Vymáhala-li tedy namísto stěžovatelky pohledávku původní žalobkyně, měly obecné soudy po odvolání oprávnění připustit vstup stěžovatelky do řízení podle § 107a o. s. ř, což strany také předpokládaly ve smlouvě o jejím postoupení. Obecné soudy však zaujaly výklad procesních pravidel, který je podle Ústavního soudu v rozporu se smyslem a účelem § 530 o. z., stejně jako s institutem procesního nástupnictví z důvodu singulární sukcese podle § 107a o. s. ř. a v důsledku i s článkem 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

27. Stěžovatelka až v reakci na první rozhodnutí obecných soudů o nepřípustnosti vstupu do řízení podle § 107a o. s. ř. odstoupila od smlouvy o postoupení pohledávky a začala usilovat o vstup do řízení způsobem podle § 107 o. s. ř. – jako osoba, která vstoupila do práv a povinností v mezidobí zaniklé původní žalobkyně. Stěžovatelce svědčil legitimní zájem, aby věc byla posouzena meritorně – byla vlastníkem sporné pohledávky, využila k tomu veškeré prostředky a obecné soudy jí přesto nezajistily právo na přístup k soudu; namísto toho rozhodly jen formálně a v procesní rovině (zastavily řízení), aniž by pro takový postup byly materiálně naplněny zákonné podmínky.

28. Bylo povinností obecných soudů, aby se v rámci rozhodování vyvarovaly odepření spravedlnosti (*denegatio iustitiae*) v podobě zamezení přístupu k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Bylo jejich povinností vyložit procesní úpravu způsobem vstřícným ke stěžovatelce, která opakovaně a oprávněně usilovala o vstup do řízení; je nepřípustné, aby jí obecné soudy „zahnaly do slepé uličky procesního práva“, aniž by jí o procesním právu náležitě poučily podle § 5 o. s. ř., navedly ji a umožnily jí v řízení vymáhat spornou pohledávku.

29. Stěžovatelka neporušila v řízení svoji povinnost a nelze ji postihovat za to, že jako věřitelka pověřila nepřímého zástupce (původní žalobkyni) podle § 530 o. z. k vymáhání pohledávky. Stále platí, že procesní právo nesmí být překážkou meritorního projednání věci a je povinností obecných soudů zajistit každému spravedlivé řízení a o podané žalobě věcně rozhodnout – v pochybnostech je ústavně souladný postup vedoucí k věcnému posouzení žaloby (platí staré soudcovské pravidlo: „*Nemáš-li*

jistotu, zda můžeš věc skončit procesně nebo po meritorním projednání, musí mít vždy přednost meritorní projednání.“). V tomto smyslu obecné soudy nepostupovaly, řízení zastavily a spor o pohledávku ve výši 229 693 736,60 Kč s příslušenstvím skončil, aniž by byl věcně posouzen – především v rozporu se zásadou předvídatelnosti soudního rozhodování.

30. Obecné soudy postupovaly v řízení způsobem, kterým odepřely stěžovatelce její právo na přístup k soudu, čímž zasáhly do jejího ústavního práva. Soudy nerozhodovaly v souladu s čl. 4 odst. 2 Listiny; zákonnou úpravu civilního řízení (§ 107a a § 107 o. s. ř.) vložily a aplikovaly formálním (formalistickým) způsobem. Svoji rozhodovací činnost zaměřily až na „úpornou“ snahu vysvětlit, proč se věci nebudou meritorně zabývat, namísto toho, aby stěžovatelce (její předchůdkyni) v duchu své procesní poučovací povinnosti vysvětlily, jak má postupovat, aby se meritorního projednání domohla.

31. Ústavní soud proto dospěl k závěru o protiústavnosti napadených usnesení. Obecné soudy upřely stěžovatelce možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu, nepřihlédly k zájmu stěžovatelky na ochraně subjektivních práv a odepřely jí tak meritorní projednání věci – přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

32. Je povinností soudů poučit v podobné procesní situaci účastníka tak, aby se po splnění zákonných předpokladů dočkal meritorního projednání věci. Není ani vyloučeno, že nakonec bude žaloba zamítnuta pro nedostatek věcné legitimace, případně z toho důvodu, že nenastaly podmínky pro pojistné plnění – avšak po meritorním projednání, rozsudkem, nikoliv jen procesně, tzv. „od stolu“. Podle Ústavního soudu nebylo zneužito procesní právo stěžovatelkou, naopak to působí dojmem, že obecné soudy využily lepší znalosti procesního práva k tomu, aby se věci meritorně nezabývaly a nerozhodly, zda má stěžovatelka právo na zaplacení částky ve výši čtvrt miliardy korun či nikoliv. Akcentovaná zásada koncentrace řízení se váže výlučně k povinnosti (a zároveň oprávnění) účastníka tvrdit rozhodné skutečnosti a navrhnout důkazy (§ 101 odst. 1 písm. a/, b/ o. s. ř.), nikoliv ke zkoumání podmínek řízení – navíc *ex officio* (§ 103 o. s. ř.).

V. Právo na ochranu vlastnictví

33. Článek 11 odst. 1 Listiny zní: *„Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.“*

34. Ústavní soud zohlednil, že obecné soudy věc posuzovaly pouze v procesní rovině a podstatou sporu se nezabývaly. Ačkoliv napadená rozhodnutí mohla mít vliv na stěžovatelkou tvrzené promlčení vymáhané pohledávky a v konečném důsledku na právo na ochranu vlastnictví, jde jen o sekundární důsledek odepření práva na přístup k soudu, který je podstatným pochybením v dané věci. Až na základě meritorního rozhodnutí obecných soudů bude možné posoudit, zda bylo také eventuálně porušeno ústavní právo stěžovatelky na ochranu vlastnictví zaručeného v čl. 11 odst. 1 Listiny. V současné chvíli by ale takový přezkum byl nadbytečný.

VI. Porušení principů demokratického právního státu

35. Stěžovatelka se dovolává také porušení principů demokratického právního státu, které vyplývají z čl. 1 odst. 1 Ústavy. I v tomto ohledu Ústavní soud její argumentace nepřesvědčila, především proto, že stěžovatelka dostatečně netvrdila, v čem konkrétně porušení těchto principů spatřuje. Ústavní soud uzavřel, že se stěžovatelka v podstatě skrze tyto námitky domáhá kasace rozhodnutí z důvodu porušení práva na přístup k soudu – viz výše.

H. Závěr

36. Ústavní soud uzavírá, že napadenými usneseními bylo porušeno ústavně chráněné právo stěžovatelky na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, neboť obecné soudy vyložily procesní úpravu § 107a § 107 o. s. ř. formálním způsobem, čímž upřely stěžovatelce možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu (*denegatio iustitiae*); nepřihlédly k jejímu zájmu na ochranu subjektivních práv a upřely jí tak meritorní projednání věci – přístup k soudu, ačkoliv pro to nebyly splněny zákonné předpoklady.

37. Na obecných soudech nově bude, aby věc znovu projednaly, přihlédly ke všem okolnostem souzené věci a zohlednily závěry tohoto nálezu Ústavního soudu. Bude na nalézacím soudu, aby splnil svoji poučovací povinnost a navedl stěžovatelku, jak má procesně postupovat, aby se meritorního projednání věci domohla.

38. Ústavní soud na základě výše uvedených důvodů ústavní stížnosti vyhověl a napadená usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, č. j. 23 Cdo 4495/2016-419, Městského soudu v Praze ze dne 12. 5. 2016, č. j. 29 Cdo 73/2016-387, a Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 22. 12. 2015, č. j. 17 C 145/2010-371, zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu, neboť jimi bylo porušeno ústavní právo stěžovatelky na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 6. března 2018

Jan Musil
předseda senátu